

Nr 71.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till en anläggning för torvbrikettillverkning; given Stockholms slott den 10 november 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 november 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND, HÄGGLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Möller:

I skrivelse den 4 juni 1937, nr 392, anhöll riksdagen i anledning av en inom andra kammaren väckt motion, nr 195, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheterna att inom vårt land framställa syntetiskt motorbränsle. Med anledning härav anmodade Kungl. Maj:t den 25 juni 1937 ingenjörsvetenskapsakademien att utarbeta redogörelse över kända metoder för framställning av syntetiskt motorbränsle samt att därmed jämte yttrande i ärendet snarast möjligt inkomma till Kungl. Maj:t.

Efter hörande under hand av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap uppdrog ingenjörsvetenskapsakademien ifrågavarande utredning

åt en kommitté, bestående av direktörerna E. Sieurin, ordförande, professorn B. Holmberg, professorn E. Hägglund, direktören S. Nauckhoff och översten S. Thorén samt som sekreterare civilingenjören A. Billberg och fil. dr P. Fitger.

Sedan kommittén den 5 april 1938 avgivit en preliminär rapport rörande sina undersökningar, anförde *ingenjörsvetenskapsakademien* i skrivelse till Kungl. Maj:t samma dag bland annat följande:

Med hänsyn till frågans omfattande natur hade kommittén till en början koncentrerat sig på metoder, som kunde tänkas bli av någon mera avgörande betydelse för vårt lands självförsörjning med flytande bränsle. Under utredningens gång hade det visat sig ogörligt för kommittén att taga definitiv ställning till vissa uppkommande frågor, förrän en del speciella undersökningar och experiment kunnat utföras. Kommittén hade därför till *ingenjörsvetenskapsakademien* inlämnat en preliminär rapport, som utmynnade i vissa förslag till sådana speciella undersökningar. Då det syntes högst angeläget, att möjligheter bereddes att utan dröjsmål sätta i gång med dessa undersökningar, hade akademien omedelbart velat till Kungl. Maj:t överlämna kommitténs nämnda preliminära rapport.

Under utredningens gång hade det visat sig, att hydrering av torvtjära syntes vara den metod, som för närvarande vore mest löftesrik. Kommittén hade därför underkastat torvfrågan i dess helhet en ingående granskning och i sin redogörelse framhållit en ny torvutvinningsmetod, den s. k. Peco-metoden, som syntes innebära vissa möjligheter för ett ekonomiskt utnyttjande av vårt lands stora tillgångar av torv.

Efter en redogörelse för de metoder att framställa flytande bränsle ur brunkol m. m., vilka jämväl skulle kunna arbeta med torv som råmaterial, den s. k. Bergius-I. G.-metoden samt Fischer-metoden, anför *ingenjörsvetenskapsakademien* vidare:

Möjligheten att ur torv framställa flytande bränsle sammanhänge med problemet att finna en ekonomiskt genomförbar metod för torvutvinning. Detta problem hade under årtal givit olika företagare den ena misräkningen efter den andra. På senaste tid hade emellertid en torvutvinningsmetod framkommit, den s. k. Peco-metoden, som syntes ställa frågan i ny dager. Peco-metoden vore sedan ett par år i praktisk och enligt uppgift framgångsrik tillämpning vid ett verk på Jylland med en kapacitet på över 20,000 ton briketter per år och vid en fabrik på Irland med en kapacitet på 50,000 ton per år. Enligt uppgift vore två fabriker kontrakterade för Estland på vardera 50,000 ton per år, och underhandlingar om exploatering påginge enligt uppgift med vissa andra länder.

Metoden innebure att med särskilda maskiner fräsa upp torv, som lades i ett tunt, poröst skikt ovanpå mossens yta. Vid tjänlig väderlek nedtorkade detta skikt genom luftens inverkan på mycket kort tid från 90 à 95 till 50 % vattenhalt. Redan denna lufttorkade frästtorv ansåges vara ett förträffligt och synnerligen billigt industribränsle.

Den kunde emellertid ytterligare förädlas på olika sätt. Genom sinnrika maskiner sammanfördes den lufttorkade frästtorven och intransporterades till en fabrik, där den med ett nytt men till synes tekniskt utexperimenterat värmebesparande torksystem ytterligare nedbringades till c:a 12 % vattenhalt. Torvpulvret kunde sedan briketteras och gäve då ett hårt, fast och relativt tungt bränsle med c:a 4,500 eff. kal/kg.

Akademien funne det därför vara högelingen önskvärt, att ingående utredningar igångsattes för att närmare undersöka möjligheterna för den nya torvutvinningsmetodens tillämpning i vårt land med särskild hänsyn till möjligheten att utvinna bensen ur torv och torvbriketter genom lågtemperaturdestillation och vidare behandling av den därvid erhållna tjäran.

För klargörande av förutsättningarna för sådan utvinning och förädling av torv samt av de utfallande produkternas användbarhet hemställde ingenjörsvetenskapsakademien i anslutning till det anförda om bidrag av statsmedel med 150,000 kronor. Sedan akademien härefter inkommit med förslag till plan rörande användningen av bland annat nämnda belopp, ställde Kungl. Maj:t den 30 juni 1938 beloppet till förfogande för utredningar enligt berörda plan.

De inom akademien planenligt bedrivna undersökningarna rörande möjligheterna att utvinna flytande bränsle ur våra torvmossar hava ytterligare bestyrkt, att det numera finnes avsevärt bättre metoder för utvinnande av fast torvbränsle ur landets mossar än vad tidigare varit fallet. Sålunda har den i det föregående omnämnda, inom akademien verksamma kommittén i skrivelse till akademien den 26 april 1939 uttalat, att det framgått, att det s. k. fräsförfarandet syntes vara tekniskt användbart nästan överallt i vårt land. Utvinning av torv enligt denna metod innebure, anför kommittén vidare, ett avsevärt framsteg jämfört med de hittills vanligen använda utvinningsmetoderna, enär arbetet på mossen kunde utföras med mycket mindre personalåtgång. Vid användande av fräsmetoderna erhöles ett lufttorkat pulverformigt bränsle med en vattenhalt av c:a 50 %, vilken genom ytterligare torkning kunde nedbringas till c:a 10 %. Detta pulverformiga bränsle hade med angivna vattenhalt av omkring 10 % ett bränslevärde av ungefär 4,000 à 4,500 kalorier och kunde direkt användas som ångpannebränsle. Det kunde ock genom brikettering omvandlas till ett utmärkt industri- eller hushållsbränsle med samma bränslevärde. Jämväl det ursprungliga fräspulvret med c:a 50 % vattenhalt kunde i vissa fall användas som ångpannebränsle.

I anslutning härtill anför kommittén vidare:

Torvmossarna syntes därför kunna bliva av betydelse såsom bränslekällor under krig och avspärrning. En nödvändig förutsättning för att kunna utnyttja torvbränslet i beredskapssyfte för tillverkning av fast och flytande bränsle vore emellertid, att ett antal för fräsmetoderna lämpliga mossor finnes utdikade och i övrigt iordningställda. Det beräknades taga en tid av 1 à 2 år, innan en odikad mosse kunde bringas i sådant skick, att torvutvinning med fräsmetod kunde igångsättas.

Vid vidtagandet av omförmälda förberedelsearbeten kunde man med största sannolikhet hava en viss nytta av åtminstone vissa av sådana mossor, som utdikats och bearbetats under världskriget. Dessa mossor, som sedan denna tid sannolikt försämrats i dräneringshänseende etc., syntes i första hand böra bringas i tillfredsställande skick. Kostnaden för iordningställande av dikningssystemet på dessa en gång utdikade mossor vore omöjligt att utan närmare undersökning någorlunda exakt beräkna, men torde sannolikt icke överstiga 100 kronor per hektar.

Sedan ingenjörsvetenskapsakademien med föranledande av vad kommittén anfört i skrivelse den 12 juli 1939 hemställt om anvisande av särskilda medel för undersökningar av torvmossar, lämpade för exploatering enligt fräsmetoden, hava utlåtanden i ärendet avgivits av kommerskollegium, rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap samt domänstyrelsen, vilka samtliga tillstyrkt, att sådana undersökningar måtte komma till stånd. *Rikskommissionen* uttalar i sitt utlåtande bland annat följande:

Även om de ekonomiska förutsättningarna för sålunda framkomna nya metoders användning under vanliga förhållanden ännu icke kunde sägas vara fullt klarlagda, syntes det kommissionen uppenbart, att framställning av fast bränsle ur våra torvmossar i händelse av brist på importerade fasta bränslen borde komma till stånd för åstadkommande av ett värdefullt tillskott till de inhemska bränsletillgångar, som i övrigt funnes. Med anledning härav fann kommissionen det vara av synnerlig betydelse, att förberedande åtgärder vidtoges i syfte att någorlunda snabbt kunna i händelse av behov igångsätta torvutvinning från ett antal mossar. Såsom ett ytterligare skäl härför fann sig kommissionen böra erinra om, att det enligt ingenjörsvetenskapsakademiens uppgift beräknades kräva en tid av 1 à 2 år för att iordningställa en mosse för torvutvinning enligt den s. k. fräsmetoden, varför det ur beredskapssynpunkt måste anses vara av stor vikt, att ett antal mossar funnes iordningställda redan under normala förhållanden. Slutligen ville kommissionen framhålla, att utvinnandet av fast bränsle ur torvmossar utgjorde ett mellanled vid framställning av flytande bränsle enligt de olika metoder, som för närvarande vore under utredning inom akademien, och att således de föreslagna åtgärderna jämväl vore en förutsättning för att kunna tillämpa den eller de metoder för framställning av flytande bränsle ur torv, som akademien i sinom tid kunde finna anledning föreslå såsom bäst lämpade för våra förhållanden.

Under erinran om vad som anförts i förenämnda skrivelse den 12 juli 1939 har slutligen *ingenjörsvetenskapsakademien* i skrivelse den 6 september 1939 framlagt förslag rörande igångsättande av en industri i statlig regi för torvförädling i överensstämmelse med de i det föregående berörda metoderna. I den nu föreliggande skrivelsen framhålles inledningsvis, att den tidigare omnämnda kommittén under senare delen av sommaren 1939 delvis utfört en inventering av vissa staten tillhöriga mossar, som tidigare dränerats, och uppgjort dikningsplaner för de lämpligaste av dessa, avseende fräsförfarandet. Det hade därvid framgått, att särskilt två mossar — nämligen Hästhagenmossen, belägen vid Vislanda och tillhörig statens järnvägar, samt Store Mosse, belägen inom Norra Mellby och Håglinge socknar i Kristianstads län och tillhörig staten — vore lämpliga för fräsmetoden.

Vidare anför ingenjörsvetenskapsakademien:

Då det i nuvarande läge för såväl staten som enskilda vore av yttersta vikt att snarast möjligt åtgärder vidtoges för en inhemsk bränsleförsörjning, och då staten jämväl vore ägare till avsevärda mossarealer, som lämpade sig för torvutvinning, finge akademien föreslå, att genom statens försorg snarast möjligt en industriell drift igångsattes, baserad på förenämnda metoder, dels för att därigenom skaffa bränsle men även för att andra bränsleförbrukare, vilka kunde vara intresserade av att på basis av torv sörja för tryggandet av sitt bränslebehov, skulle kunna vid en dylik anläggning taga del av tekniska och ekonomiska erfarenheter.

Anläggningen borde planeras i full fabrikksskala för en tillverkning motsvarande c:a 50,000 ton briketter per år, vilket enligt utländska erfarenheter syntes vara en lämplig ekonomisk enhet.

Då det under rådande förhållanden vore angeläget, att arbetet bedrevs med största möjliga effektivitet, finge akademien föreslå, att ett lämpligt exekutivorgan omedelbart bildades för att planera och uppföra en dylik fabrik samt igångsätta torvtillverkningen. Detta organ borde lämpligen taga formen av ett affärsföretag, där staten vore ensam aktieägare. Anläggningskostnaden för en dylik fabrik beräknades under normala förhållanden uppgå till c:a 3.5 miljoner kronor, varför aktiekapitalet borde sättas till lägst 5 miljoner kronor. Enligt uppgjorda kalkyler skulle en sådan anläggning kunna framställa frästörv om c:a 50 % vattenhalt till ett pris av 3 kronor per ton och torvbriketter till ett pris av c:a 14 kronor per ton, beräknat vid brikettfabriken. Styrelsen borde bestå av 5 personer, tillsatta av Kungl. Maj:t, därav en på förslag av ingenjörsvetenskapsakademien. I styrelsen borde sakkunskapen beträffande förbränningsteknik vara representerad.

Då det vore av yttersta vikt för metodens framgång, att det verkställande organet besatte högsta grad av teknisk kompetens samt att detsamma administrerades lika smidigt som ett vanligt affärsföretag, borde styrelsens första åtgärd vara att anställa en väl kvalificerad tekniskt utbildad verkställande direktör.

Över föreliggande framställning har *kommerskollegium* den 21 september 1939 avgivit utlåtande och därvid anfört bland annat följande:

I en kollegium den 19 september 1939 tillhandakommen promemoria rörande torvtvinning enligt fräsmetoden hade ingenjörsvetenskapsakademien brännoljekommitté närmare preciserat förslaget och framlagt kalkyler över anläggnings- och driftkostnader för olika alternativ, vilka alla vore räknade fram till produkten torvbriketter. Av de tre system, som diskuterats i promemorian, ansåges vid en Peco-anläggning fordringarna på mossytornas storlek och planering vara så höga, att det kunde vara svårt att åstadkomma sådana i Sverige, varför denna metod icke rekommenderades för närvarande. Severin Petersens system hade intresse, emedan anläggningarna bleve relativt billiga och kunde utföras i smärre enheter. Vissa av de kostnadsuppgifter, som kommittén erhållit, ansåge den emellertid vara så lågt tilltagna, att de kalkyler, som uträknats med stöd av dessa uppgifter, icke kunde anses säkert hållbara. Kaas-metoden slutligen ansåges vara fullt utexperimenterad och prövad även i industriell skala och förordades i första hand att ifrågakomma vid uppförandet av en anläggning i stor skala i Sverige.

I avseende å kostnadskalkylerna hade anförts, att eventuella licenser icke medräknats för Kaas- och Severin Petersen-metoderna och att sådana för Peco-metoden endast kunde uppskattas.

För egen del finge kollegium framhålla, att det vore mycket lyckligt, om någon av de nu ifrågasatta fräsmetoderna kunde visa sig vara ekonomiskt bärkraftigt och medgiva ett stadigvarande tillgodogörande av de bränslekvantiteter, som funnes lagrade i våra torvmossar. Ett försök syntes, särskilt under nuvarande förhållanden, vara värt statens medverkan och därvid torde Kaas- eller Petersen-metoderna i första hand böra komma ifråga.

Kalkylerna vore för Kaas-metoden uppgjorda för dels 25,000 och dels 50,000 ton briketter årligen mot för Petersen-metoden endast 10,000 ton. Den erforderliga mossytan uppgaves för den förra vara 150, resp. 300 har och för den senare 30 har, vilket betydde, att man per hektar skulle vid

Kaas-metoden årligen avverka 177 ton torrsbstans mot vid Petersen-metoden 300 ton. På grund av olika vattenhalt i frästov och briketter vid de olika metoderna borde man nämligen räkna med torrsbstansen för att få en riktig jämförelse. Denna skillnad torde förklaras därav, att frästorven vid Petersen-metoden bleve mera finfördelad och till följd därav borde torra snabbare. Vid sådant förhållande syntes det egendomligt, att man vid den sistnämnda metoden räknat med ett mindre antal skördar per år än vid Kaas-metoden eller 50 mot 53.

Av de båda föreslagna mossarna hade, såvitt framginge av för kollegium tillgängliga uppgifter, Hästhagens mosse en areal av 190 har, varav emellertid så stor del avverkats, att, enligt uppgift år 1929, då endast 127 har återstode, och statens innehav av mossmark å Store Mosse vid Sösdala uppginge till 180 har. Ingendera av dessa mossar syntes alltså vara tillräckligt stor för att en årstillverkning av mer än 25,000 ton briketter borde ifrågasättas.

Kostnads-kalkylerna vore icke så detaljerade, att någon mera ingående granskning vore möjlig. Här antecknades endast, att vid beräkningen antagits ett pris av 16 öre per liter bensin, vilket syntes förutsätta, att rätt till restitution av bensinskatten ansetts föreligga, men enligt nu gällande regler härför torde endast för den bensin, som komme till användning för transport å järnväg, skatten kunna restitueras. De allmänna omkostnaderna syntes också vara väl lågt räknade, åtminstone om, såsom i akademiens skrivelse föresloges, styrelsen omedelbart skulle anställa en väl kvalificerad tekniskt utbildad verkställande direktör och administrationen i övrigt anpassas därefter. Om hållbarheten av kalkylen för Petersen-metoden hade även kommittén uttalat tveksamhet. Då dessutom någon kostnad för råstorven i mossen icke upptagits och licensavgifter endast delvis inberäknats, syntes det sannolikt, att kostnaderna för briketterna komme att icke oväsentligt överstiga de beräknade, måhända i sådan grad, att i tider av obelindrad bränsletillförsel utifrån icke heller fräsmetoden komme att visa sig ekonomiskt lönande. Man finge härvid beakta, att även de bättre torvbriketterna icke uppnådde ens $\frac{2}{3}$ av normalt värmevärde för importerade stenkol och att åtminstone som industribränsle deras värde borde beräknas därefter. För hushållsbrukning torde de däremot erbjuda sådana fördelar, att de för sådant ändamål kunde värderas relativt högre än kol.

Om man vid beräkningen av företagets kapitalbehov utginge från att hela kostnaden för anläggningarna och ett års driftkostnader, inberäknat kapitalkostnader, borde finnas tillgängliga vid starten, erhöles med användande av de utav kommittén anförda siffrorna för 25,000 och 10,000 ton vid Kaas- respektive Petersen-metoden följande siffror:

	Kaas-metod	Petersen-metod
<i>Frästov</i>		
Anläggningar	346,000 kr.	190,500 kr.
1 års drift	219,000 »	82,000 »
<i>Briketter</i>		
Anläggningar	1,100,000 »	144,000 »
1 års drift	300,000 »	65,000 »
	Summa 1,965,000 kr.	481,500 kr.

Om staten tillhandahölle någon av de avsedda mossarna utan ersättning, borde alltså kapitalet kunna begränsas till 2 resp. $\frac{1}{2}$ miljon för de båda nämnda metoderna.

Även om de beräkningar om metodens lönsamhet, som kunde göras på grund av nu tillgängliga fakta, knappast kunde anses säkert giva vid handen, att ett företag för briketttillverkning skulle bli framgångsrikt under normala förhållanden, torde dock det nuvarande tillståndet av ovisshet rörande landets bränsleförsörjning vara tillräcklig anledning för statsmakterna att göra den insats, som erfordrades för att en provanläggning skulle komma till stånd, vilken, för den händelse dess verksamhet komme att motsvara förväntningarna, skulle kunna tjäna som förebild för utförande av ytterligare anläggningar, vid vilka statens direkta stöd måhända icke skulle vara erforderligt. Huruvida ekonomisk medverkan från enskilt håll kunde erhållas vid en första provanläggning, syntes visserligen ovisst, men intresse för saken torde förefinnas bland förbrukare av större bränslekvaniteter, och kollegium skulle för sin del vilja förorda, att undersökning om möjligheten av en sådan medverkan komme till stånd.

I avseende på formen för företaget anslöte sig kollegium till den av akademien uttalade meningen, att den borde bli aktiebolagets, och i ett sådant bolag kunde då beredas plats för enskilda intressenter.

Innan planerna på brikettfabrikens förläggning och storleken av densamma blivit närmare preciserade samt frågan om eventueli enskild medverkan klarlagd, torde det vara svårt att bestämma det belopp, varmed staten kunde behöva inträda för företagets förverkligande. Av det ovan anförda syntes emellertid framgå, att beloppet ej borde behöva överstiga 2 miljoner kronor.

Kollegium ville alltså förorda, att statsmedel ställdes till förfogande för en torvbrikettfabrik — grundad på fräsmetod för torvens upptagning — till sådant belopp, som en närmare utredning kunde visa vara erforderligt.

Med hänsyn till den brådskande naturen av detta ärende och önskvärdheten av att det vidlyftiga förberedelsearbete, som måste föregå startandet av en industri av denna beskaffenhet, snarast möjligt komme till utförande, be- myndigade Kungl. Maj:t mig den 22 september 1939 att tillkalla en *sakkunnig* med uppdrag att träffa vissa förberedande anstalter för igångsättande av torvbriketttillverkning. Den sakkunnige skulle utgå från att verksamheten komme att bedrivas i anslutning till förenämnda Store Mosse i Kristianstads län. Förberedelsearbetet skulle bland annat innefatta uppgörande av förslag till bolagsordning för ett statligt aktiebolag samt utredning i övrigt rörande erforderliga åtgärder för bildande av ett dylikt bolag. Till den sakkunniges förfogande ställdes ett belopp av 50,000 kronor från det under tionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till undersökningar avseende utnyttjandet av vissa inhemska råvarutillgångar. Genom beslut samma dag tillkallade jag för sakkunniguppdragets utförande verkställande direktören i Höganäs-Billesholms aktiebolag P. Eg. Gummeson.

I enlighet med det honom givna uppdraget har den sakkunnige — enligt vad för mig blivit anmänt — igångsatt utdikning och planering av nyssnämnda torvmosse samt i övrigt vidtagit förberedelser för att, om medel för ändamålet med det snaraste ställas till förfogande, en anläggning för torvbriketttillverkning vid mossen skall kunna komma till stånd i sådan tid, att leveranser kunna påbörjas vid inträdet av bränslesäsongen 1940. Mossen har beräknats innehålla cirka 850,000 ton torv i form av briketter. Den

sakkunnige har utgått från, att anläggningen borde byggas för tillverkning av 50,000 ton briketter om året, samt att bearbetningen av mossen skulle ske enligt den s. k. fräsmetoden. Anläggningens livslängd kan, enligt vad den sakkunnige framhållit, ökas genom förvärv av intilliggande mossmark i enskild ägo, något som ur synpunkten av anläggningskapitalets förräntning betecknas såsom önskvärt. Beträffande formen för verksamhetens bedrivande har den sakkunnige i anslutning till de tidigare utredningarna i ämnet tillstyrkt bildandet av ett statligt aktiebolag, förslagsvis benämnt Aktiebolaget Svensk Torvförädling. Dess ändamål skulle vara att idka verksamhet för utvinning och förädling av torv jämte annan därmed förenlig verksamhet. Sistnämnda verksamhet skulle bl. a. avse forskningsverksamhet på det förbränningstekniska området, förädling av torvbrikettmaterialet till flytande bränsle o. s. v.

Beträffande aktiekapitalets storlek har den sakkunnige med hänsyn till de osäkra priserna på erforderlig maskinutrustning, licenskostnader och arbetslöner utgått ifrån, att detta borde sättas till lägst 3.5 och högst 5 millioner kronor. Bolagets styrelse borde enligt den sakkunniges mening bestå av minst sex och högst åtta personer, varav en representant för statsverket samt vidare sakkunniga på kraftframställningens, metallindustriens och cementindustriens områden — de industrier, som närmast hava intresse för industribränsle i större mängd — och en sakkunnig beträffande framställning av syntetiskt bränsle.

Den sakkunnige förutsätter att staten, såsom ägare till Store Mosse, vid bolagets bildande tillskjuter äganderätten till mossen mot likvid av aktier i bolaget till ett mot mossens bokförda värde svarande belopp.

*Departements-
chefen.*

Ett ekonomiskt utnyttjande av våra torvmossor för bränsleframställning är uppenbarligen ur försörjningssynpunkt av den allra största betydelse för landet. Av den lämnade redogörelsen framgår, att genom bearbetning enligt den s. k. fräsmetoden möjlighet numera torde finnas att med tillfredsställande resultat ur mossarna utvinna ett för såväl industri- som hushållsändamål användbart fast bränsle. För ångpannedrift kan redan den vid bearbetningen erhållna primärprodukten torvpulver med fördel komma till användning, medan för övriga värmeändamål torvbriketter utgöra den lämpligaste bränsleformen. Härtill kommer, att ur torvbrikettmaterialet genom s. k. lågtemperaturdestillering kan utvinnas en tjärprodukt, snarlik råolja och i lika mån som denna användbar såsom bränsle samt såsom underlag för framställning av syntetisk bensin med synnerligen goda egenskaper. Bland annat äger denna syntetiska bensin särskilda karakteristika i form av stor renhet och högt s. k. oktantal, vilka göra densamma ägnad för användning i högkomprimerade motorer, såsom exempelvis flygmotorer.

Med hänsyn till de stora torvförekomster, vårt land äger, och i betraktande av de vunna resultaten torde starka skäl tala för att försök med torvutvinning enligt förenämnda fräsmetod och briketttillverkning upptagas i industrimässig skala. Det synes önskvärt att staten, som, enligt vad i det före-

gående anförts, understött forskningsverksamheten på området, jämväl fortsättningsvis ingriper för främjande av en snabb lösning av spörsmålet. För att staten skall på detta sätt intressera sig i företaget talar även den omständigheten, att staten är ägare till den torvmosse, Store Mosse i Kristianstads län, vilken under de förberedande undersökningarna uppmärksammats såsom lämplig för ifrågavarande syfte. Nämnas må, att under ärendets tidigare behandling Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund ställt i utsikt bidrag till verksamhetens finansiering vid en eventuell bolagsbildning. Då det av mig förordade företaget närmast har karaktären av fortsatt försöksverksamhet, har jag emellertid icke velat föreslå, att staten begagnar sig av detta anbud.

De synpunkter, som av mig här andragits, lära redan få anses ha vunnit Kungl. Maj:ts gillande genom det åt mig lämnade bemyndigandet att för förberedande åtgärder för igångsättande av torvbriketttillverkning i statlig regi i anslutning till Store Mosse tillkalla särskild sakkunnig. Den sakkunniges förslag beträffande arbetets vidare bedrivande synes böra följas. Jag tillstyrker alltså bildande av ett aktiebolag med de uppgifter, den sakkunnige angivit. I detta bolag, förslagsvis benämnt Aktiebolaget Svensk Torvförädling, bör staten inträda såsom aktieägare i den utsträckning lagen medgiver. Bolaget torde böra tillföras aktiekapital i den omfattning, som erfordras för att bekosta anläggningen. Enligt den sakkunnige kan detta kapitalbehov beräknas till lägst 3,5 och högst 5 miljoner kronor. För bestridande av ifrågavarande kostnader torde ett reservationsanslag böra anvisas å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier. Då det möter svårigheter att redan nu bestämt angiva det erforderliga medelsbehovet, synes det av försiktighetsskäl lämpligt att anslaget bestämmas till det högre beloppet, 5 miljoner kronor, därvid jag emellertid förutsätter, att större belopp ej kommer till användning, än som vid fortsatt utredning befinnes nödvändigt. Avgörandet härutinnan torde få ankomma på Kungl. Maj:t. Jag förutsätter vidare, att det belopp av 50,000 kronor, som från reservationsanslaget till undersökningar avseende utnyttjandet av vissa inhemska råvarutillgångar ställts till den sakkunniges förfogande, skall, såsom utgörande en del av kapitalkostnaderna för det föreslagna bolaget, återbetalas till sistnämnda anslag genom överföring från det anslag, som nu anvisas för bolagsbildningen.

Då Store Mosse för närvarande är bokförd såsom tillgång i statens torvlånefond, torde, sedan bolaget bildats, mossen böra överlåtas på bolaget mot ersättning till torvlånefonden av belopp, motsvarande mossens bokförda värde.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Teckning av aktier i Aktiebolaget Svensk Torvförädling m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett *reservationsanslag* av 5,000,000 kronor.

Kungl. Maj:ts proposition nr 71

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.